

Trakya Bölgesinde Yetiştirilen Bazı Yem Bitkilerinin Üretim Girdi ve Maliyetleri

Başak AYDIN¹

basakaydin_1974@yahoo.com

Dr. Erol ÖZKAN¹

er_ozkan@yahoo.com

¹Atatürk Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Yatırım Yönetimi Bölümü, 39100 Kırklareli

Özet

Bu bildirinin temelini oluşturan araştırma; Trakya Bölgesinde arpa, fiğ ve silajlık mısır üretiminde üretim girdi ve maliyetlerinin belirlenmesi amacıyla, bölgenin değişik yörelerindeki köylerde 2003-2005 yıllarında yürütülmüştür. Arpada 82 işletme parselinde 1250,5 dekar alanda; kışlık fiğde 83 işletme parselinde 1062,5 dekar alanda; yazlık fiğde 40 işletme parselinde 326 dekar alanda; I. ürün silajlık mısırdaki 52 işletme parselinde 639 dekar alanda ; II. ürün silajlık mısırdaki 54 işletme parselinde 523,5 dekar alanda çalışılmıştır.

Araştırma süresince gerekli veriler kayıt ve anket yöntemiyle toplanmıştır. Değerlendirmelerde tek ürün bütçe analiz yöntemi ve alternatif maliyet unsuru yöntemi uygulanmış, ağırlıklı ortalama ve çeşitli yüzdelerden yararlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Arpa, Fiğ, Silajlık Mısır, Girdi, Maliyet

Production Inputs And Costs Of Some Grain Products Grown In Trakya Region

Abstract

This study was carried out in different villages of Trakya Region in order to determine the production inputs and costs of barley, cow vetch and maize for silage between 2003-2005. It was studied in 82 farm parcels in 1250.5 decare field for barley, in 83 farm parcels in 1062.5 decare field for cow vetch for winter, in 40 farm parcels in 326 decare field for cow vetch for summer, in 52 farm parcels in 639 decare field for first crop maize for silage and in 54 farm parcels in 523.5 decare field for second crop maize for silage.

During the research, the data were obtained by registration and interview method. In evaluations, unique product budget analysis and alternative cost element methods were applied and weighted average value as well as different percentages were used.

Key words: Barley, Cow Vetches, Maize For Silage, Input, Cost.

1. Giriş

Ülkemizde planlı döneme geçilmesinden sonra, sanayileşme çabaları daha da hızlanmış, buna bağlı olarak da tarımın ekonomi içindeki yeri ve etkinliği güdülen amaç doğrultusunda gittikçe azalmıştır. Bu, tarımın ülke ekonomisindeki önemini yitirdiği anlamına gelmemelidir. Çünkü bileneceği gibi, tarım kesimindeki iktisaden faal nüfusun toplam iktisaden faal nüfus içindeki oranı azalmakla birlikte hala önemli düzeydedir. Her ne kadar sanayileşme hedefine yönelik yapısal değişim süreci içinde tarımın ulusal gelir içindeki payı azalmakta ise de, yine ekonominin vazgeçilmez unsurudur. Çünkü ülke sanayisinin de daha yaygın olarak tarıma dayalı sanayi olduğu bilinmektedir. Ancak durum böyle olmakla birlikte, tarımda kişi başına düşen milli gelir

diğer sektörlere göre çok düşük olduğundan, bu çarpıklığın giderilmesi ana amaç olmalıdır. Ülke kalkınması için tarımdaki nüfusun daha aşağılara çekilmesi gerektiği doğru olmakla birlikte, bu kesimin milli gelirden aldığı payın nüfus oranıyla uyumlu bir düzeye çıkarılması zorunludur. Bunun da birinci koşulu tarımda verimliliğin artırılmasıdır. Tek başına bitkisel üretimdeki verimliliğin artırılması fazla bir anlam taşımamaktadır. Önemli olan bununla birlikte işgücü ve girdi kullanımındaki verimliliğin de artırılarak, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve üretici gelirlerinin reel olarak yükseltilmesidir.

Bu bildiriye kaynak olan asıl araştırmada; öncelikle tarımsal yatırım hizmetlerinde bulunan

Mülga Köy Hizmetleri ve DSİ gibi kuruluşların proje hazırlama aşamasındaki yatırım rantabilitesi ile ilgili hesaplamalarda kullanabilecekleri yerleri belirlemek amaçlanmıştır. Böylece tarımsal yatırımlarla yükümlü çeşitli kuruluşlar arasında bu konuda koordinasyon sağlanacağı, yanlış uygulamalardan doğan bazı hataların önlenebileceği düşünülmektedir. Sonuçta; Trakya çiftçisinin uyguladığı tarım tekniğinde ya da ekolojik koşullarda büyük çapta değişiklikler olmadığı sürece, tarımsal yatırımları uygulayan birimlerin ve diğer ilgililerin yararlanabilecekleri; kuru koşullarda üretilen arpa, kışlık fiğ ve yazlık fiğ ile sulu koşullarda üretilen I. ürün silajlık mısır ve II. ürün silajlık mısır tarımındaki üretim girdi ve maliyetlerine ilişkin işgücü ve tarımsal girdi miktarına dayalı veriler belirlenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1 Materyal

Araştırma Trakya'da tüm bölge düzeyinde olmak üzere Edime, Kırklareli, Tekirdağ illerine bağlı köy ve kasabalarda yürütülmüştür. Araştırmanın ana materyalini bölgeden amaçlı örnekleme ile seçilen köylerden belirlenen gönüllü, önder çiftçilere tutturulan kayıt ve anketler oluşturmaktadır. Trakya Bölgesi, Türkiye'nin kuzey-batısında yer almaktadır ve Avrupa kıtasının yarımada şeklinde bir uzantısı konumundadır. Yüzölçümü 2 372 100 ha olup, Türkiye genel yüzölçümünün % 3.1'ini oluşturmaktadır (TOPRAKSU, 1971). Bölgede Istranca, Ganos ve Kuru dağları yükseltilerinin arasında kalan ve Trakya penneplenini oluşturan geniş düzlük araziler büyük ölçüde tarıma elverişlidir. Araştırma bölgesinde her ne kadar çeşitli tip iklimlerin etkisi görülüyorsa da, araştırma yerlerinin büyük çoğunluğu Trakya'ya özgü karasal iklimin etkisi altındadır. Bu iklimin özelliğinden dolayı da yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise serin ve yağışlı geçer. Uzun yıllar ortalaması olarak, her üç il merkezinde de en düşük ortalama sıcaklıklar Ocak ayında, en yüksek ortalama sıcaklıklar ise Temmuz ayında gerçekleşmiştir. Arazilerin şimdiki kullanma şekilleri incelendiğinde; Edime, Kırklareli ve Tekirdağ illeri toplamı itibarıyla 1 239 092 ha

arazide tarım yapıldığı görülecektir. Bunun dışında Trakya'da 109 467 ha çayır-mera arazisi, 512 385 ha orman-fundalık arazi ve 43375 ha diğer arazi tipleri bulunmaktadır (KHGM,1991;KHGM, 1993 a; KHGM, 1993 b).

2.2 Yöntem

Örnekleme yöntemi ile amaca uygun olarak önceden seçilen işletmelerden, veri sağlamak için anket ve kayıt yönteminden yararlanılmıştır (KHGM, 1991). Analiz ve değerlendirme aşamasında ise işletme giderleri tek ürün bütçe analiz yöntemi ile üretim giderleri alternatif maliyet unsuru yöntemi ile saptanmış, verilerin değerlendirilmesinde ise aritmetik ortalama ve %'ler gibi istatistiklerden yararlanılmıştır.

Araştırmanın yürütülmesi süresince çalışmayla ilgili veriler, hazırlanmış olan standart form ve tablolara işlenmiştir. Ayrıca çalışmalara başlamadan önce gönüllü işletmecilere konunun amacı ve önemi anlatılmıştır. Bunun sonucunda gönüllü ve aynı zamanda işin özelliğine uygun çiftçiler, kayıtçı işletmeci olarak ve bunların söz konusu ürünler için uygun tarlaları ise kayıt parseli olarak saptanmıştır.

Değerlendirme öncesi arazi, alet ve makine kirası, işçi ücretleri vb. bilgiler köyde anket yoluyla saptanmıştır. Ücretlerin saptanmasında yörede geçerli ve yaygın olan gündelik ve kira bedeli esas alınmıştır.

Değerlendirmelerde her ürün için değişik işletmelerin değişik parsellerinde yapılan işlemlerin yaygın olanları esas alınmıştır. Bu benzer işlemlerin ağırlıklı ortalamaları alınmış, bu ortalamalar bir dekar indirgenerek birim alan için harcanan işgüçleri, girdiler, verim vb. veriler bulunmuştur. Bir dekar veya bir kilogram ürünün maliyeti hesaplanırken de yine aynı şekilde yörede yaygın olan ücret ve fiyatların ağırlıklı ortalamaları alınmıştır.

İşgüçleri saptanırken yaş gruplarına göre verilen kabullenmeler dikkate alınmış ve tüm işgüçleri erkek işgücüne çevrilmiştir. Hesaplama bir iş günü 8 saat olarak kabul edilmiştir.

Gübre vb. tarımsal girdilerin fiyatları resmi veya özel kurum ve kuruluşlardan alınmıştır. Yine

aynı şekilde desteklemeye tabi ürünlerin satış fiyatları alım yapan kuruluşlardan, diğer ürünlerde serbest piyasada oluşan fiyatlar alınmıştır..

Ortak giderlerden çeşitli giderler, arazi kirası hariç toplam giderin % 5'i; sermaye faizi, arazi kirası ve çeşitli giderler dahil toplam giderin yıllık zirai kredi faizinin yarısı, II. ürünlerde dörtte biri olarak; yönetim gideri de arazi kirası ve çeşitli giderler dahil giderler toplamının %3'ü olarak hesaplanmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1 Dekara kullanılan fiziki ve diğer tarımsal üretim girdileri

Bildiri konusu yıllık maliyetlerin hesaplanmasına dayanak oluşturan, harcanan işgüçleri diğer tarımsal üretim girdileri ile ortalama verim çizelge 1'de verilmiştir. Çizelgede görüldüğü gibi insan işgücüne en az gereksinme arpa üretiminde, en fazla gereksinme ise I. Ürün silajlık mısır üretimindedir. Kabul göreceği üzere bu durum doğrudan bu ürünün sulama, çapalama vb bakım işlerinin yoğunluğu ile ilişkilidir. Makine işgüçleri yönünden incelendiğinde; kurudaki arpa tarımı en az, suludaki I. ürün silajlık mısır tarımı ise en fazla makine işgücüne gereksinme duymaktadır.

Çizelge 1. Ürünlerin üretiminde harcanan insan ve makine işgüçleri ile tohum ve gübre miktarları

ÜRÜN	İnsan işgücü (sa/da)	Makine işgücü (sa/da)	Tohum (kg/da)	N (kg/da)	P ₂ O ₅ (kg/da)	İlaç (lt/da)	Ortalama verim (kg/da)
Arpa	1.29	0.96	19.13	15.69	3.82	0.16	420
Kışlık fiğ	2.12	1.32	12.39	11.92	3.37	-	455
Yazlık fiğ	3.44	1.15	15.23	7.19	2.81	-	380
I. ürün silajlık mısır	12.27	2.31	2.58	15.50	6.12	0.17	4800
II. ürün silajlık mısır	9.07	1.93	2.44	11.17	5.00	-	3700

3.2 Ürünlerin üretim maliyetleri, yıllık ortalama ürün satış fiyatları ve karlılık oranları:

Yapılan üç yıllık toplu değerlendirme sonucunda ürünlerin gelir/gider oranları (GSÜD/Maliyet) hesaplanmıştır. Karlılık oranları 2005 verilerine göre arpada 0.86, kışlık fiğde 0.76,

yazlık fiğde 0.72, I.ürün silajlık mısırdaki 1.21, II. ürün silajlık mısırdaki 1.16 olarak bulunmuştur. Bu değerlere bakıldığında, arpa, kışlık fiğ ve yazlık fiğ üretiminde zarar, I. ürün ve II. ürün silajlık mısır üretiminde karlılık olduğu görülmektedir.

Çizelge 2. Ürünlerin net gelir ve gelir gider oranları

Ürünler	Üretim Maliyeti YTL/da	Verim kg/da	Satış Fiyatı YTL/kg	GSÜD YTL/da	Fark YTL/da	Karlılık Oranı	
Arpa	127,22	0,30	420	0,26	109,20	- 18,02	0.86
Kışlık fiğ	173,20	0,38	455	0,29	131,95	- 41,25	0.76
Yazlık fiğ	153,80	0,40	380	0,29	110,20	-43,60	0.72
I. ürün silajlık mısır	336,60	0,07	4800	0,085	408,00	71,40	1.21
II. ürün silajlık mısır	270,96	0,07	3700	0,085	314,50	43,54	1.16

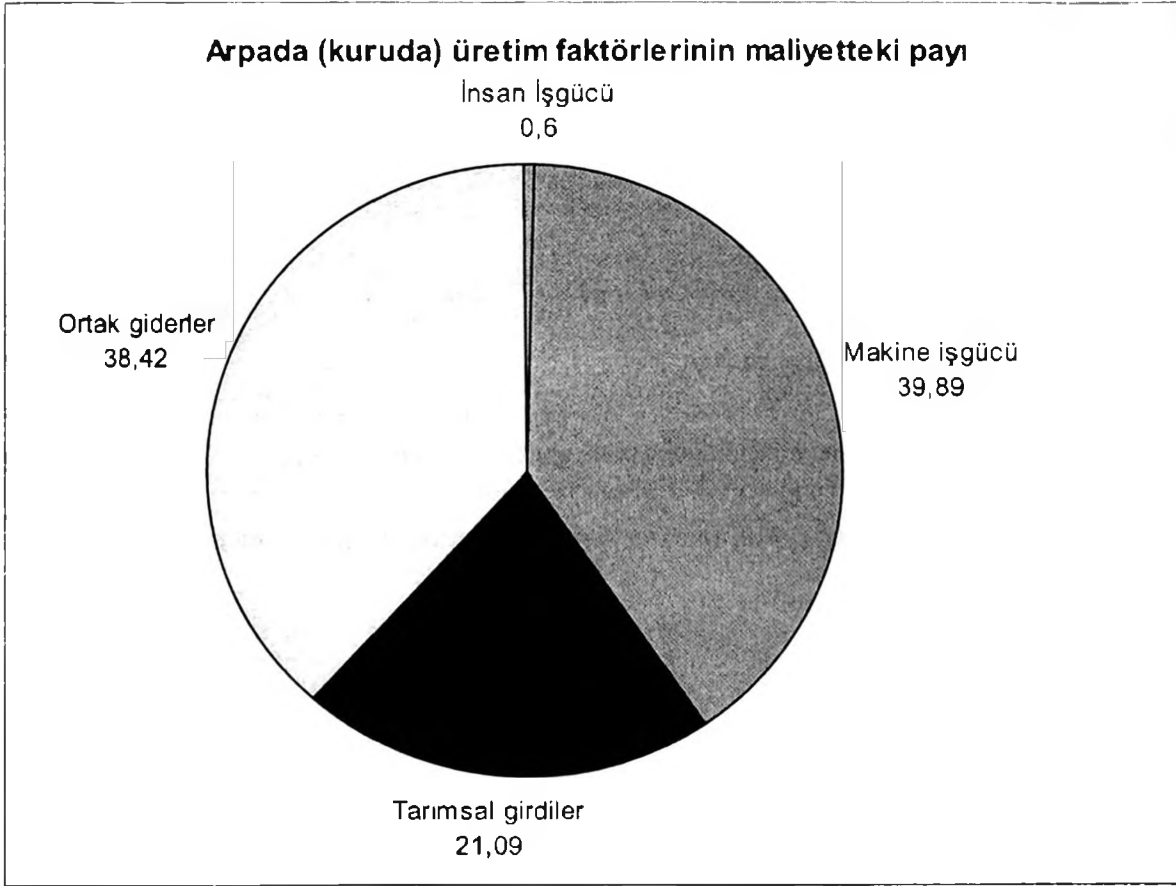
Üretim maliyeti unsurlarının üretim maliyeti içerisindeki payları yıllar ortalaması olarak çizelge 3'de verilmiştir. Çizelgede görüldüğü gibi, II. ürün silajlık mısır hariç tüm ürünlerde en büyük gider

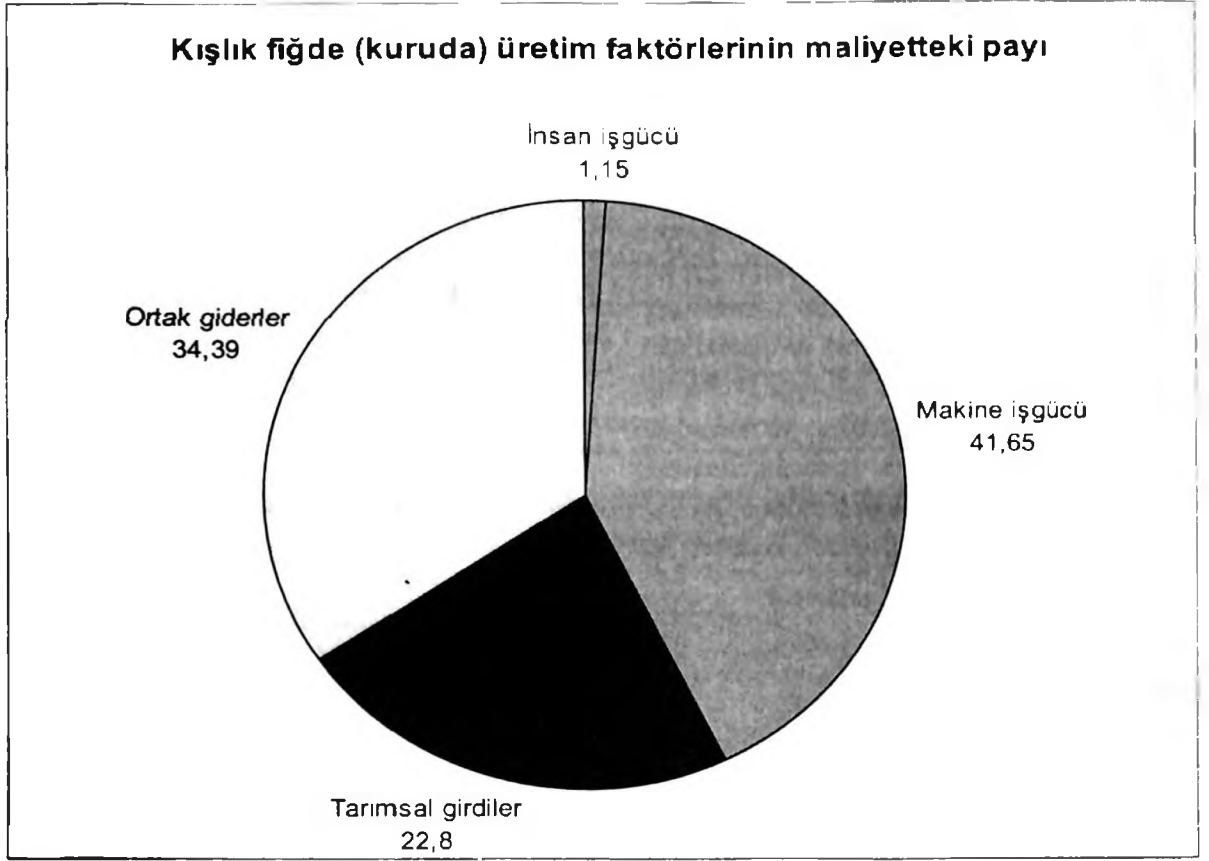
grubunu ortak giderler almaktadır. II. ürün silajlık mısırdaki ise makine işgücü kullanımından kaynaklanan maliyet en fazla olup, ikinci sırayı tarımsal girdiler maliyeti almaktadır.

Çizelge 3. Üretim unsurlarının üretim maliyeti içerisindeki payları (%)

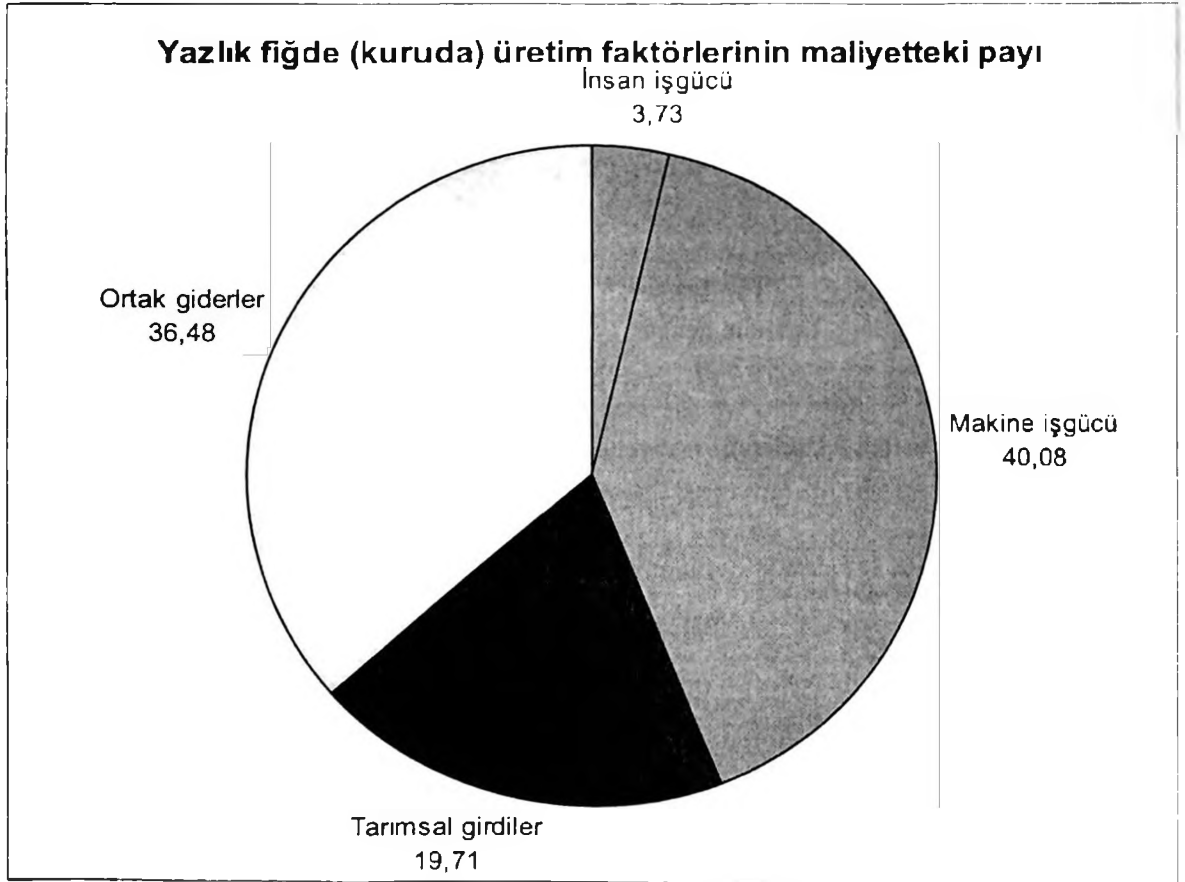
ÜRÜN	Üretim Unsurları				TOPLAM
	İnsan işgücü	Makine işgücü	Tarımsal girdiler	Ortak giderler	
Arpa	0.60	39.89	21.09	38.42	100
Kışlık fiğ	1.15	41.65	22.80	34.39	100
Yazlık fiğ	3.73	40.08	19.71	36.48	100
I. ürün silajlık mısır	7.40	31.43	29.12	32.04	100
II. ürün silajlık mısır	6.59	37.05	32.79	23.57	100

Üretim faktörlerinin toplam maliyet içindeki payları tüm ürünler için grafikler halinde aşağıda verilmiştir.

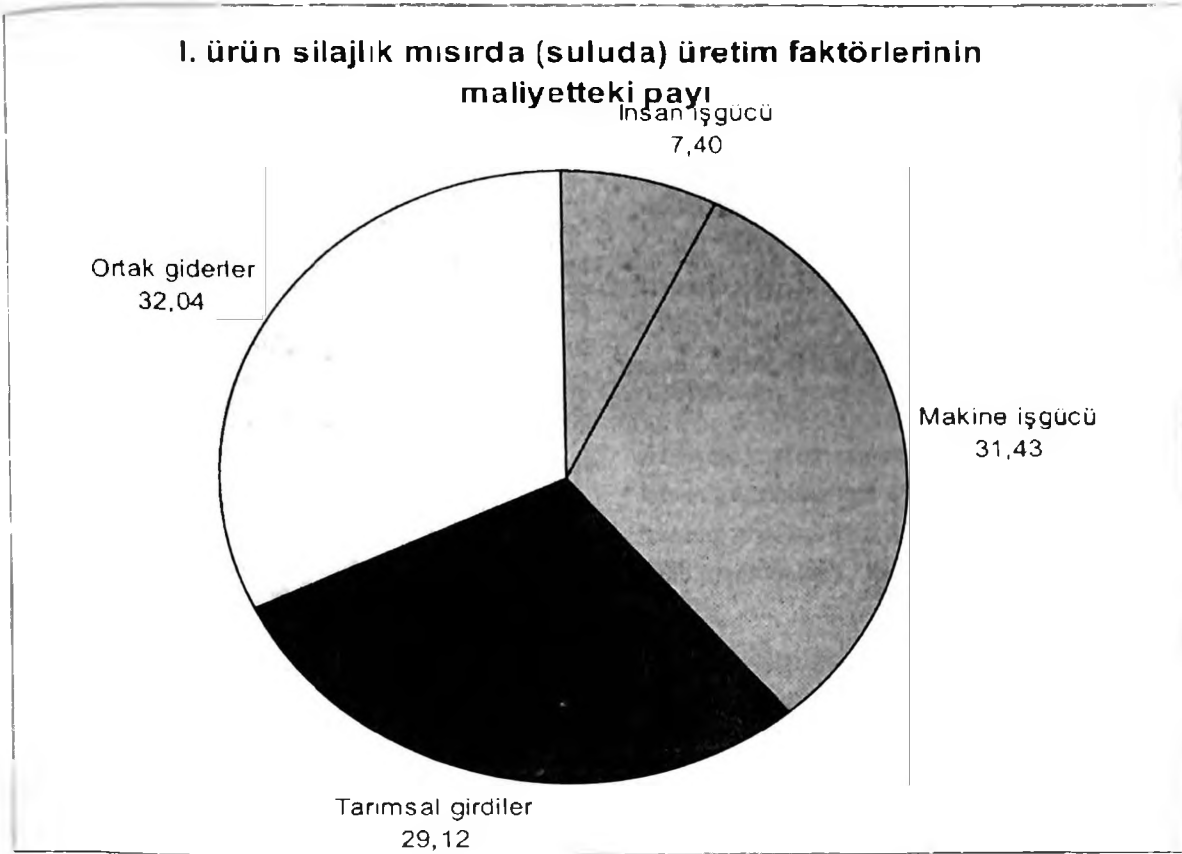
Şekil 1. Arpada (kuruda) üretim faktörlerinin maliyetteki payı (%)

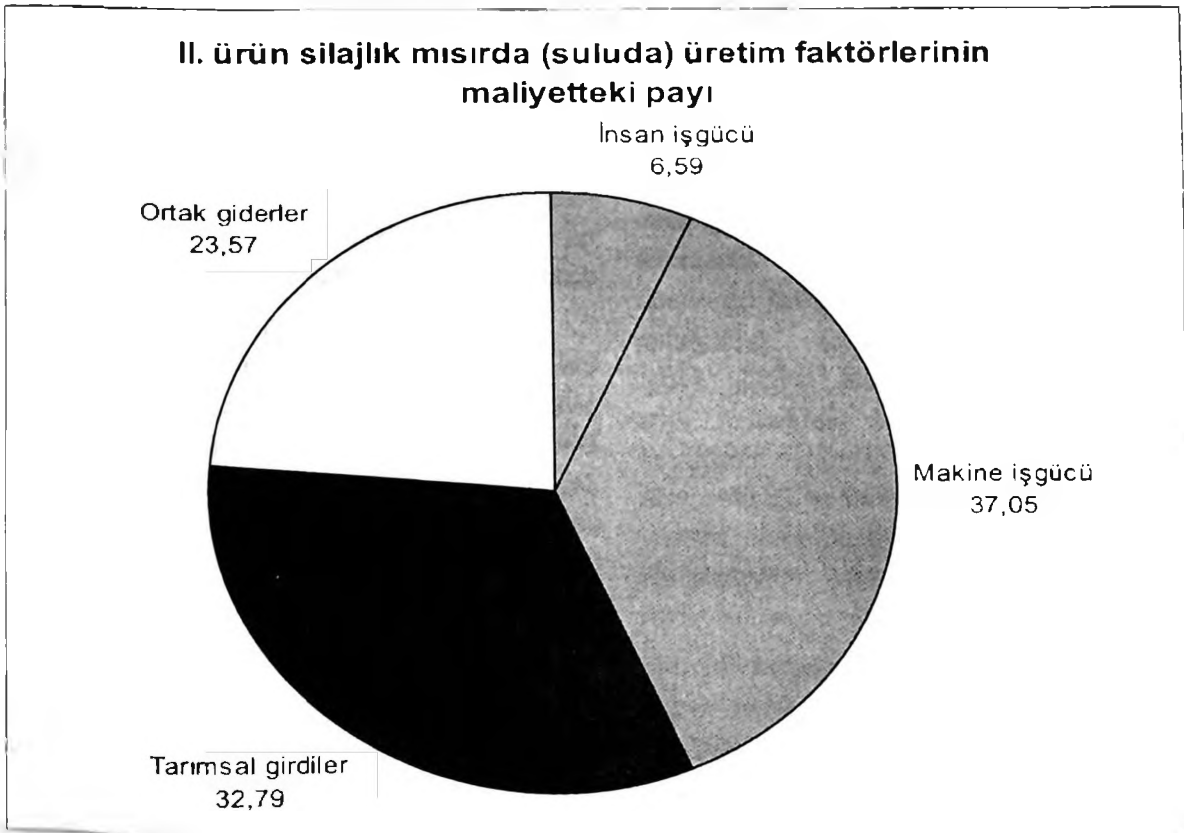
Şekil 2. Kışlık fiğde (kuruda) üretim faktörlerinin maliyetteki payı (%)

Şekil 3. Yazlık fiğde (kuruda) üretim faktörlerinin maliyetteki payı (%)

Şekil 4. I. Ürün silajlık mısırdaki (suluda) üretim faktörlerinin maliyetteki payı (%)

Şekil 5. II. ürün silajlık mısırdaki (suluda) üretim faktörlerinin maliyetteki payı (%)

4. Sonuç ve öneriler

Trakya koşullarında yürütülen bu araştırma ile elde edilen sonuçlar, öncelikle Trakya Bölgesinde araştırma konusu ürünlerin üretimlerinin değerlendirilmesinde uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca iklim ve toprak koşulları yönünden Trakya Bölgesine uyan yörelerde, araştırma konusu ürünleri, benzer tarım tekniği uygulayarak üreten işletmelerin değerlendirilmesinde de yararlanılabilecek birer veridirler.

Araştırmadan alınan sonuçlarla öncelikle tarımsal alanlarda toprak ve su kaynaklarına yönelik geliştirme projeleri hazırlayan kuruluşların yatırım projelerinin yapılabilirliklerinin saptanması daha kolay ve gerçekçi olacaktır.

Ayrıca bulunan sonuçlar, üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve üretim girdilerinin optimum düzeyde kullanılması amacıyla yapılacak planlamalarda önemli ölçüde etkin olabilirler.

Araştırmaya alınan ürünlerden arpa üretiminde en az insan işgücüne gereksinim duyulmaktadır. Yazlık fiğ üretiminde ise kışlık fiğ üretimine oranla daha fazla insan işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Suludaki I. ürün ve II. ürün silajlık mısır üretiminde ise, diğerlerine oranla daha fazla insan işgücüne ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. Bu ürünlerde insan işgücü gereksiniminin yüksek olması, sulama, çapalama gibi bakım işlerinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum karşısında izlenebilecek en akılcı yolun insan işgücü ihtiyacının olanaklar elverdiği ölçüde aile işgücünden karşılanması gerektiğidir. Bunun yanında verim potansiyeli yüksek çeşitlerin seçilmesine özen gösterilmesi ve ürün verimlerinin potansiyel verimler düzeyine çıkarılabilmesi için yeni teknolojilerin uygulanması halinde zarar riskinin elemine edilmesi ya da en aza indirilmesinin olanaklı olabileceği belirtilebilir.

Tüm ürünlerin tarımında başta toprak hazırlığı olma üzere, toprak işlemler zamanında ve uygun aletlerle, tarla yüzeyi fazla bozulmadan yapılmalıdır. Bu hem harcanan makine işgücünü azaltacak, hem de ekim, sulama, ot mücadelesi vb. işlemlerde kolaylık sağlayacaktır. Bu anlamda toprak işlemede, sık olarak derin sürüm yapılmaması daha uygun sonuç verecektir.

Yine toprak işleme sırasında, bir arada kullanılabilecek olan tırmık, sürgü vb. gibi hafif aletleri birlikte kullanmakla birlikte makine işgücünde azalma sağlanacaktır.

Tarımsal işletmelerin üretim maliyetlerini düşürebilmek için makineleşmeye yönelmeleri, hatta bu makinelerden ortak yararlanma yollarını aramaları gerekmektedir. Bunun yanında makine işgücünden verimli şekilde yararlanabilmek için tarımsal işletmeler birbirinden bağımsız ve dağınık durumda bulunan parsellerini birleştirme yollarını aramalıdır. Bu durumda işgücü ve üretim maliyetlerinde büyük oranda azalma olması kaçınılmazdır.

Sulamanın etkinliğini arttırmak ve maliyeti düşürmek amacıyla sulama zamanı ve yöntemleri ile tarla tesviyesine önem verilmesi gerekmektedir.

Tarımsal girdiler ilgili kuruluşların önerileri doğrultusunda ve araştırma sonuçlarına dayalı olarak optimum düzeyde kullanılmalıdır. Fazla kullanmanın gereksiz yere maliyeti arttıracığı, eksik kullanmanın ise ürün kaybına neden olacağı bilinmelidir.

Üreticiler kendi çaplarında üretim planlarını yaparken; bir önceki yıl yüksek fiyatla satılabilen ürüne yönelmek yerine daha uzun dönemli planlar yaparak kendi işletmelerinin tüm özelliklerine uygun ürün desenlerini uygulamalıdır. Bazı tarımsal ürünlerde satış fiyatlarının piyasadaki arz talep dengesine göre oluştuğu göz önünde tutulmalıdır.

Dağınık durumdaki tarım arazilerini birleştirme, hiç değilse miras vb. şekilde daha da parçalanmasını önlemenin yollarını araştırmalıdır. Diğer yandan mevcut şekliyle üretim maliyetlerini düşürebilmek için kooperatifleşmeye ağırlık vermeleri daha uygun yoldur. Bu takdirde hem bir takım işlemlerde kolaylık sağlanmış, hem de kredi olanaklarını arttırmış olacaklardır.

Kaynaklar

- DİE. 1998. Türkiye İstatistik Yıllığı-1998. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları. Ankara
- DİE. 1994-2006 Türkiye İstatistik Kurumunun Çeşitli Yıllar İçin ÜFE İndekslerine İlişkin Verileri ve Kayıtları.

- Köy Hizmetleri Atatürk Araştırma Enstitüsü Meteoroloji İstasyonu Verileri Kırklareli.
- Köy Hizmetleri. 1991 Kuru ve Sulu Koşullarda Yetiştirilen Tarım Ürünlerinin Üretim Girdileri ve Maliyetlerinin Saptanması Köy Hizmetleri Araştırma Ana Projesi. Proje No:912 Ankara
- KHGM 1991 Kırklareli İli Arazi Varlığı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları. İl Rapor No: 39 Ankara
- KHGM 1993-a Edirne İli Arazi Varlığı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları. İl Rapor No: 22. Ankara
- KHGM.1993-b Tekirdağ İli Arazi Varlığı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları. İl Rapor No:59. Ankara
- Özkan, E., 1993 Trakya Bölgesinde Mısır, Yonca, Kuru Soğan, Sarımsak ve Kuru Fasulyenin Üretim Girdileri ve Maliyetleri. Köy Hizmetleri Atatürk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları. Genel Yayın No:37, Rapor Serisi No: 29, Kırklareli
- TOPRAKSU 1971 Meriç Havzası Toprakları. Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları 205, Raporlar Serisi:6. Ankara